

MEGALITISME, GRAVATS I CUPULIFORMES

L'IMAGINARI DE L'HOME PREHISTÒRIC

GRUP DE RECERQUES DE LES TERRES DE Ponent

Actes de la XXXIV Jornada de Treball. Artesa de Segre

Homenatge a
Josep M. Miró Rosinach

Edició: Grup de Recerques de les Terres de Ponent

Coordinació: Miquel Torres Benet

Col·laboradors:

Associació la Roureda, Jordi Trullols, Rafel Gomà, Ramon I. Canyellas, Jaume Camats, Josep Castany, Jordi Pérez, Joan Ramon González, Adolf Costrafreda, Grup de Recerques Arqueològiques la Femosa, Joan Duch, Albert Fàbrega, Jordi Pesques, Joan Tarragona, Joaquim Capdevila, Josep M. Miró, Guiu Sanfeliu, Joan Camps...

© Grup Recerques Terres de Ponent.

© Dels autors.

Primera edició: Novembre de 2004

Dipòsit Legal: L-688-2004

ISBN: 84 - 609 -3081-5

Disseny i muntatge: Miquel Torres Benet

Impressió: Impremta Barnola. Guissona.

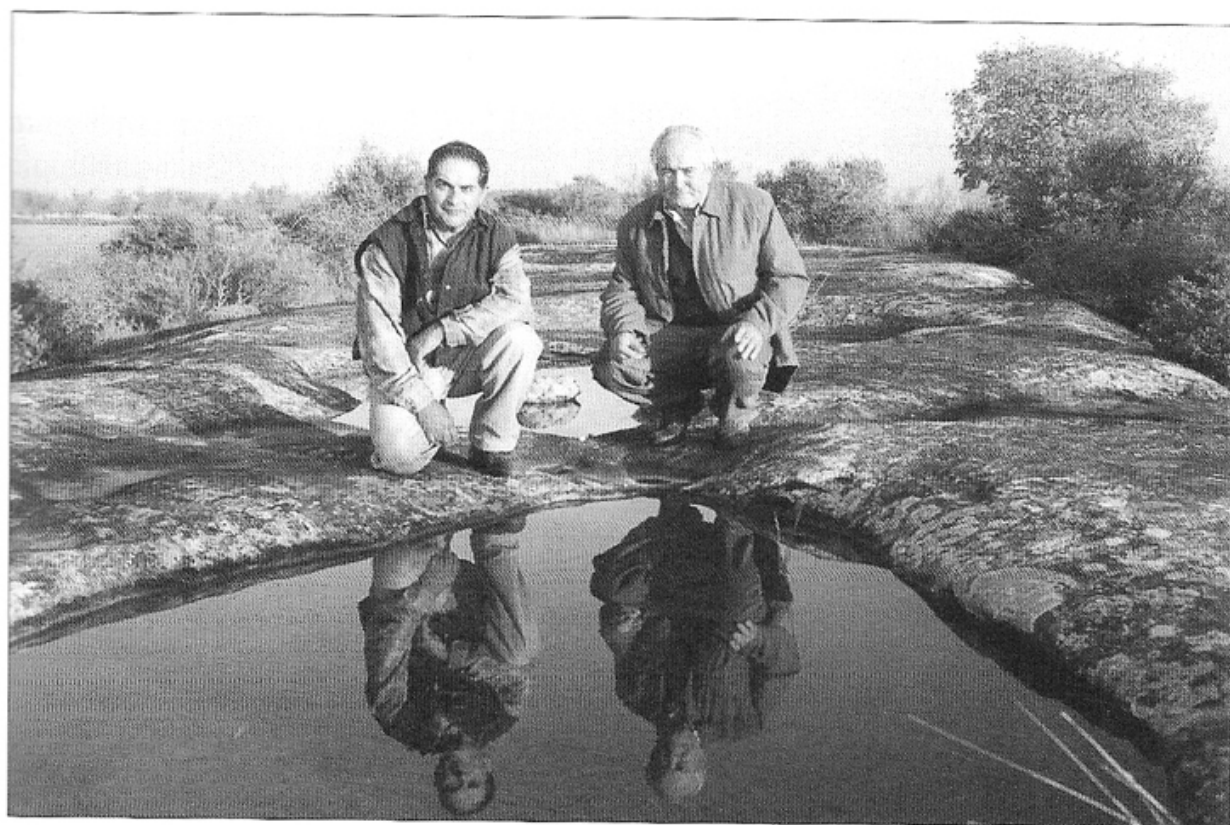
MEGALITISME, GRAVATS
I CUPULIFORMES
L'IMAGINARI DE L'HOMME PREHISTÒRIC

ACTES DE LA XXXIV JORNADA DE TREBALL
ARTESA DE SEGRE, 2003

Homenatge a
Josep M. Miró Rosinach

Les Cadolles d'Artesa de Lleida

Per Ramon Serra, Antoni Llussà i Adolf Costafreda
Grup de Recerques Arqueològiques de la Femosa

Al terme d'Artesa de Lleida, a uns quatre quilòmetres al sud del poble, hi ha el Pla de les Cadolles, nom que li ve donat per un aflorament de roca sorrenca que el podríem qualificar de singular per la quantitat de cadolles que hi ha.. Aquest aflorament sobresurt només, de les terres de conreu que el voregen, entre un metre i metre i mig i d'una amplada de vuit a dotze metres (vegeu fotografies). Per la seua poca aixecada és fa difícil de poder-lo localitzar d'una mica lluny i, encara més, si tenim en compte que tot el marge de l'aflorament està recobert d'herbes i matolls que el camuflen considerablement. Té una llargada, d'est a oest d'uns dos-cents metres amb una lleu inclinació cap a l'oest on hi ha el pas natural per on s'escolen les aigües de la pluja cap a les petites valls tributaries del riu Set. Després d'una tronada o d'una pluja mitjanament important, quan les cadolles s'omplen d'aigua, n'hi hem pogut comptar cinquanta-dues que aguanten l'aigua, però n'hi altres, plenes de terra i herbes o clivellades que no la mantenen. Algunes només tenen quatre o cinc centímetres de fondària, d'altres, les més fondes, fins a uns quaranta. N'hi ha de diverses formes i grandàries, però totes (almenys la immensa majoria) tenen l'aspecte de ser de formació natural. N'hi ha una, però, perfectament circular, que sembla feta expressament, o retocada, per la mà de l'home, ja que s'aprecien encara els cops d'escoda. Aquesta és també l'única que té reguerons perfectament visibles.

El Grup de Recerques Arqueològiques de la Femosa (GRA) que fa a la vora de quaranta anys que fem prospeccions arqueològiques, d'una manera sistemàtica, dins del territori de les conques dels rius Femosa, Set i Vall Major, acaball de les comarques del Segrià i les Garrigues, mai ens hem interessat per aquests clots, naturals o no, que en diem cadolles o codolles i, fins si tot, cogulles segons els llocs, per la simple raó de que sempre hem pensat són de formació natural i, quan és veu clarament que no ho són, els hem considerat sempre moderns. Ha estat per la insistència de Miquel Torres que hem escrit aquestes ratlles per ser llegides a la trobada d'Estudiosos de les Terres de Ponent, a Artesa de Segre.

Nosaltres, que coneixem gairebé de sempre aquestes cadolles, mai se'ns hauria ocorregut que algú es podés interessar per aquesta mena de clots, ja que com em dit més amunt, sempre els hem considerat de formació natural i, és per això que, aquestes ratlles ja les hauríem acabat aquí, sense afegir-hi res més, si no fos que al redós de les Cadolles d'Artesa Lleida s'hi troba un important jaciment prehistòric que, d'alguna manera, podríem relacionar-lo amb l'existència d'aquestes cadolles, ja que, sense les quals, en el lloc que es troba aquest jaciment, pensem que no hauria estat possible la seua existència.

Quan més amunt diem que des del GRA hem anat fent recerques per tot aquest territori concret, també hem de dir que mai no havíem fet cap prospecció en l'entorn d'aquests clots per considerar, segons la nostra experiència, que el seu emplaçament, en mig d'un pla, lluny de qualsevol vall mitjanament important de les

Les Cadolles d'Artesa de Lleida, perspectiva geogràfica de l'aflorament rocós amb receptacles naturals.

que drenen aquest territori, no era un lloc idoni per a trobar-hi res. El Paleolític Inferior el trobem a les terrasses més altes de les valls fluvials, el Mitjà a les terrasses més a prop dels rius. El Neolític als planells que dominen les valls, el Bronze/Ferro i l'ibèric dalt dels tossals. La zona de les Cadolles d'Artesa, doncs, no era un lloc, a priori, perquè hi hagués res. Va ser l'any 1997, però, quan en una visita rutinària (després d'una pluja, aquest indret és un lloc bonic per a ser visitat), ens vam adonar d'una manera casual, de la presència de materials lítics, sílex i quarzites, alguns molt ben tallats i retocats, en totes les terres de conreu del costat nord de la roca (també n'hem trobat al costat sud però poquíssims) Fins ara, després de moltes prospeccions hi hem recuperat més de tres mil peces o fragments, la immensa majoria sílex, Un únic fragment de ceràmica neolítica i uns vintena de trossets de terra sigil·lata. Pel que fa a la terra sigil·lata, hem de tenir en compte que hi ha dos assentaments romans relativament a prop, l'un a un quilòmetre al sud i l'altre a uns dos quilòmetres a l'oest. Aquests petits fragments, suposem, és el testimoni de que els romans també visitaven aquest lloc.

En quant a la classificació dels materials d'aquest important assentament prehistòric, per situar-lo dins d'una època concreta, ens és totalment impossible. Hem de pensar que aquest és un jaciment a l'aire lliure i que, com tots els ja ciments a l'aire lliure on els materials provenen només de prospeccions de superfície, són molt difícil de catalogar si no són materials majoritàriament ceràmics. En el nostre cas encara ho trobem més difícil perquè els materials, tipològicament parlant, i segons la nostra modesta opinió, són de diferents èpoques culturals.

Com que nosaltres creiem que aquestes cadolles són de formació natural, la barreja de materials arqueològics que es troben als seus voltants, ja ens ve bé per demostrar les nostres suposicions. Pensem que aquestes cadolles ja eren conegudes de sempre pels grups humans que habitàvem aquest territori i, per tant, no és gens estrany o descabellat pensar que les visitessin per acampar-hi duran els mesos que sabien que hi trobarien aigua, o a l'estiu després d'una forta tronada.

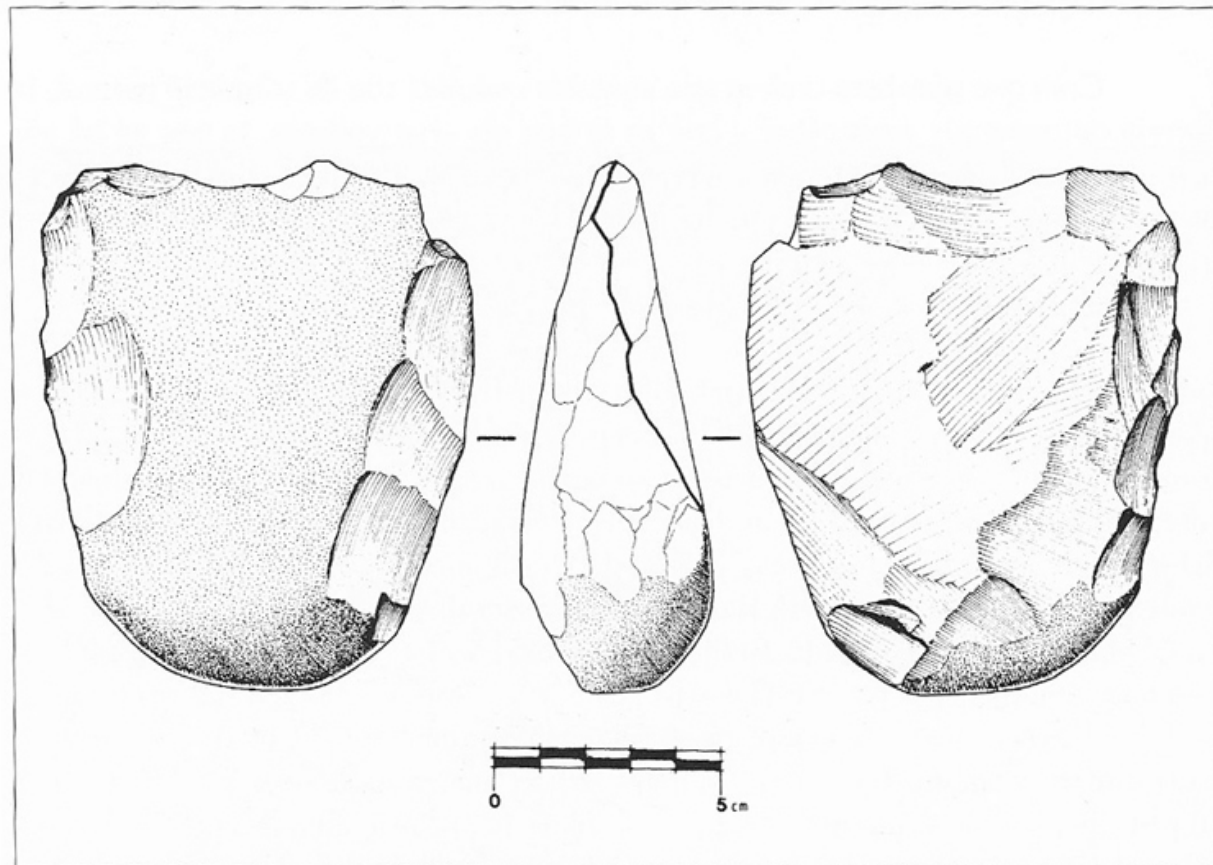
Tornant a parlar dels materials arqueològics de les Cadolles d'Artesa de Lleida que, fins ara, no han estat estudiats per cap arqueòleg professional, nosaltres, bons coneixedors de tots els jaciments de la zona ja esmentada més amunt, hem intentat catalogar-los tot comparant-los amb els dels altres jaciments més a prop com: el Clot del Ballester (paleolític Inferior), els Secanet i les Fonts (Paleolític Mitjà) estudiats i publicats per Eudald Carbonell. Balma de la Peixera d'Alfés (Magdalenià) excavada i publicat per Josep M. Fullola. El Pla del Gardelo i les Roques del Monjo, (Neolític) estudiats i publicats per Josep Gallart i Àlex Mir. Com que nosaltres només tenim l'eina de l'experiència i el coneixement del territori, quant hem hagut de catalogar un nou jaciment, ho hem fet sempre comparant els nous materials amb els que ja coneixem i llavors, pel sistema d'eliminació de probabilitats, hem anat afinant la possible època cultural del nou jaciment. En aquest també ho hem fet així i el resultat ha estat el que apuntàvem més amunt: una barreja impressionant. Una quant, pocs, afirmariem que pertanyen al Paleolític Inferior i Mitjà, làmines 1 i 2. Per la situació de les Cadolles

d'Artesa, en una cota baixa, suposem que aquests materials tan antics, en aquest lloc, són fora de context, segurament que, per l'erosió, han quedat dipositats en aquest lloc atrapats per la barrera de l'aflorament rocós, provinents de terrasses més altres avui desaparegudes. La immensa majoria dels altres materials, amb totes les reserves, els situaríem entre el Arinyacià i el Mesolític, làmina 3 i 4. I, finalment, n'hi ha uns quants (com el fragment de ceràmica) que són clarament neolítics.

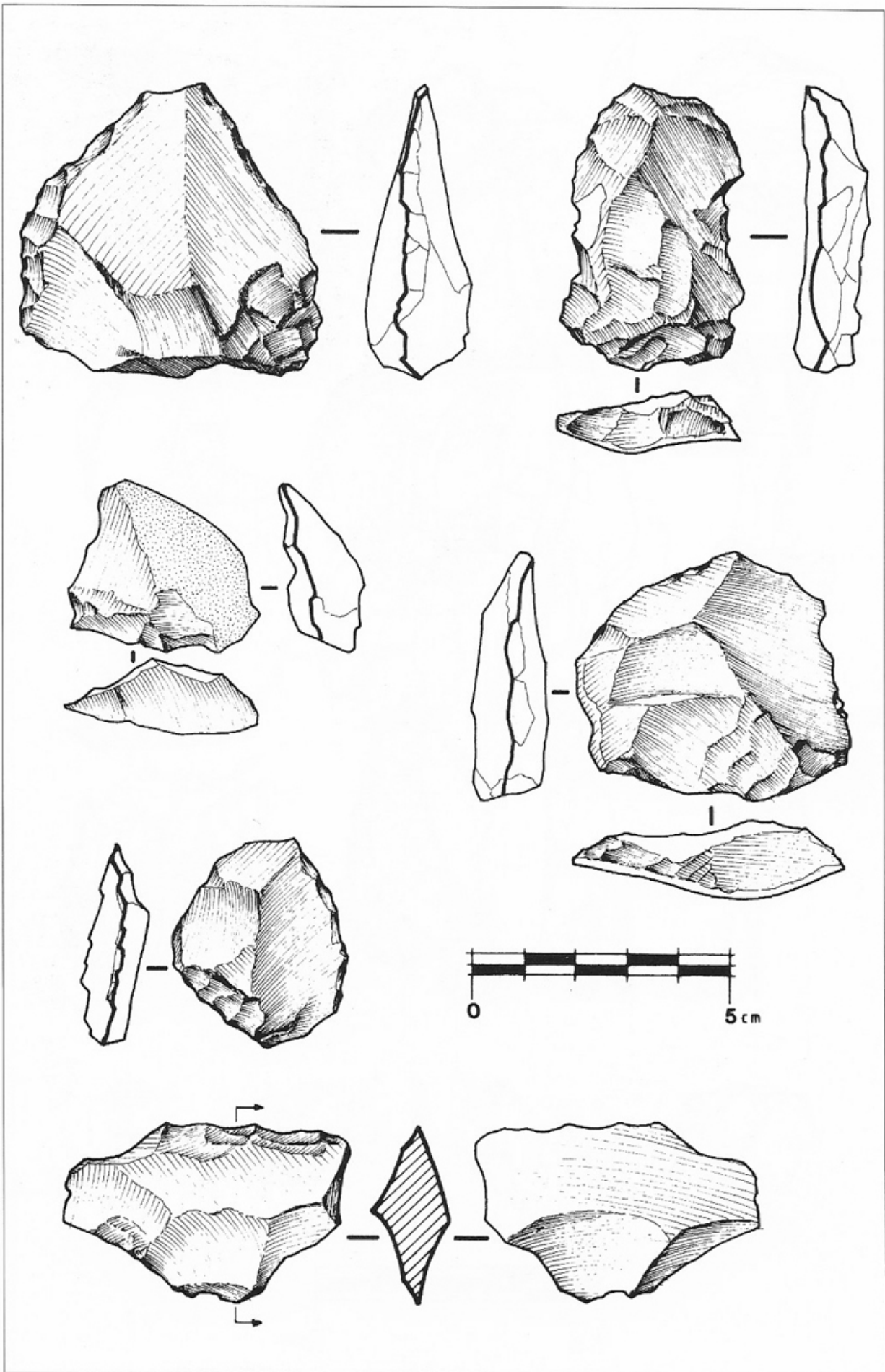
Concretant: Com hem anat dient, la nostra opinió és que les Cadolles d'Artesa de Lleida són, totes, menys uns o dues, de formació natural, les quals, per la seua poca fondària mantenen l'aigua de la pluja només en temps d'hivern o, a tot estirar, d'octubre a abril. En temps de calor l'aigua s'evapora en poc dies i que, els materials arqueològics que apareixen a la seua vora, són molt antics, però de distintes èpoques.

Materials de l'assentament de les Cadolles.

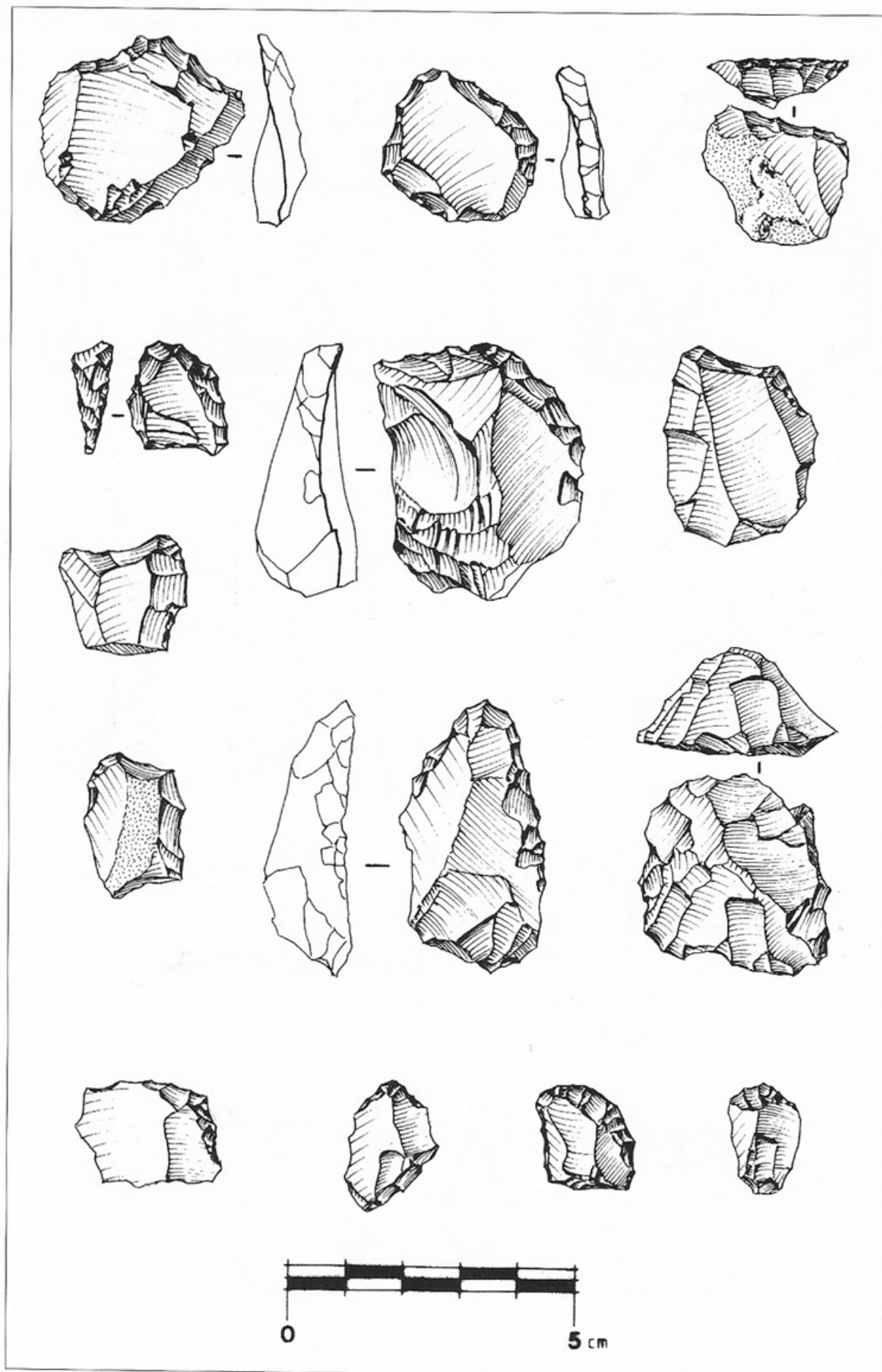

Lamina 1 - Dibuixos d'Antoni Llussà.

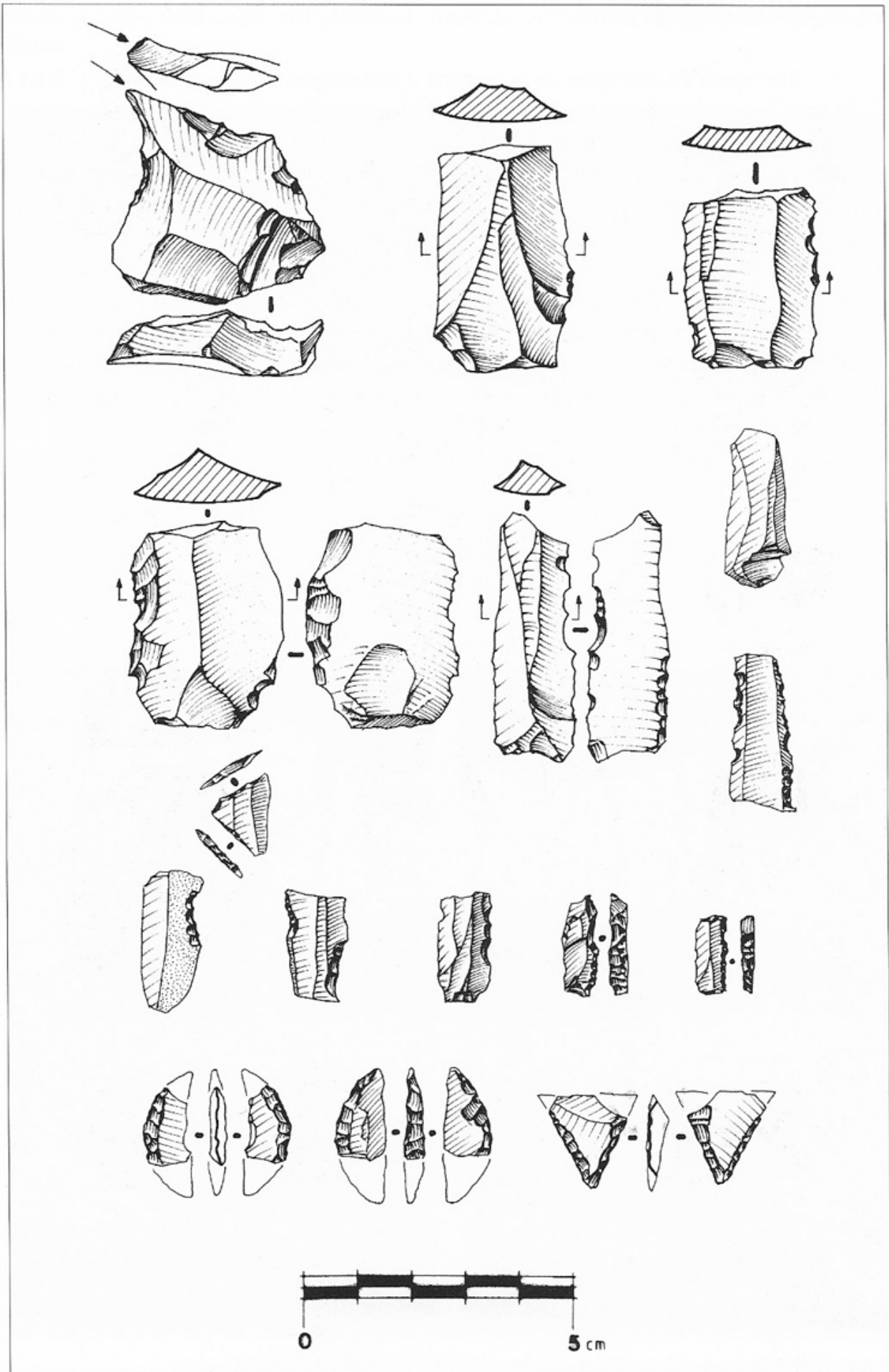

Lamina 2 - Dibuixos d'Antoni Llussà.

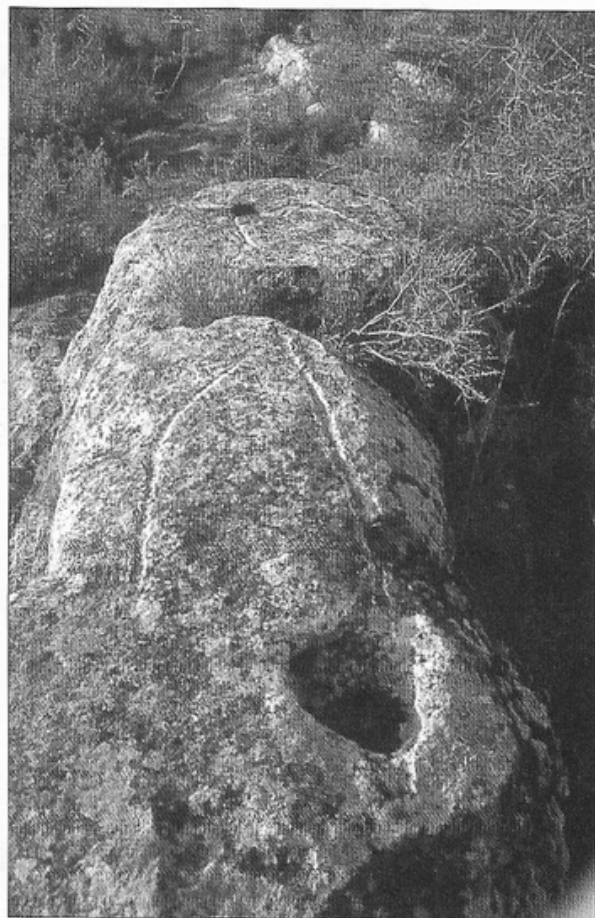
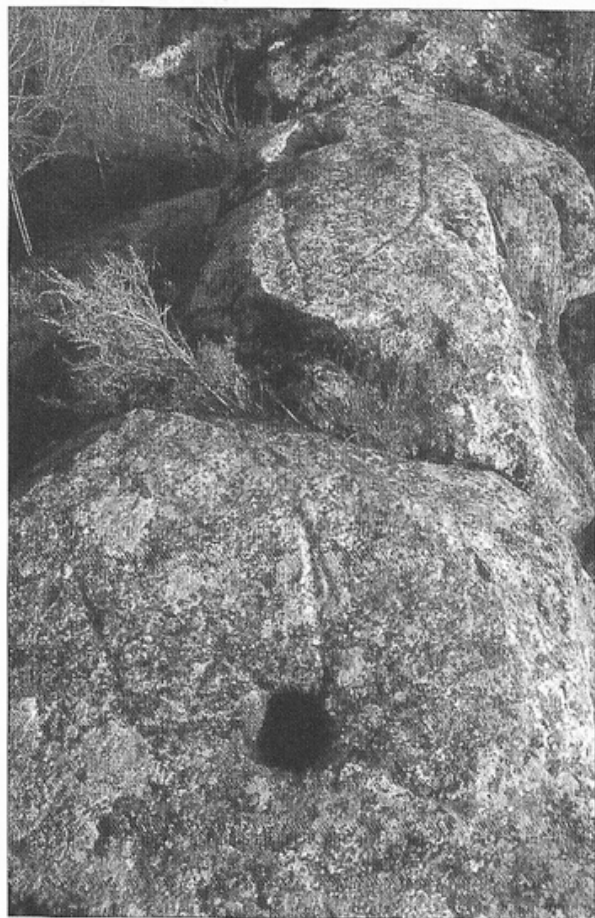
Lamina 3 - Dibuixos d'Antoni Llussà.

Lamina 4 - Dibuixos d'Antoni Llussà.

ELS CUPULIFORMES:

Uns quan dies després de la trobada d'estudiosos d'Artesa de Segre (d a t a), on vam llegir aquest article, en una altra visita a les Cadolles, ens vam adonar que, a la part final d'aquest aflorament de roca, i ja fora de la zona de cadolles, en dues roques petites separades un metre de l'aflorament general, hi ha un parell de cupuliformes (aquests clots amb reguerons que tanta importància es va donar en aquesta trobada d'estudiosos) amb els seus reguerons ben marcats làmines, 5 i 6. A més, a la roca general, als costat est i oest d'aquests cupuliformes, hi ha també dues creus gravades i una altra cap a la meitat de la zona de cadolles, làmina 7, 8 i 9. En aquest cas, tant els reguerons dels cupuliformes (els clots on convergeixen els reguerons podrien ser també naturals) com les creus, són clarament fets per la mà de l'home, però nosaltres, en aquest cas i per considerar-nos totalment profans en aquest assumpte, defugim qualsevol interpretació dels seu significat, funcionalitat o cronologia. Els cupuliformes són aquí. Qui en sàpiga més que digui la darrera paraula. FOTOGRAFIES: 8 i LÀMINES: 9.

Imatge general dels cupuliformes i regatons localitzats a les Cadolles d'Artesa de Lleida.
Fotografia de Miquerl Torres.

Creus gravades localitzades en l'aflorament rocós de les Cadolles. Fotografia de Miquel Torres

ÍNDIX

	<i>Pàg.</i>
– Pròleg.	
Pel Dr. Prim Bertan	5
– Josep M. Miró Rosinach: l'artista plàstic i l'arqueòleg. <i>(Notes biogràfiques, interpretatives i bibliografia de l'autor).</i>	
Per Joaquim Capdevila Capdevila	7
– Història i museística del Museu del Montsec.	
Per Ramon I. Canyelles	31
– L'Associació cultural la Roureda.	
Per Jordi Trullols	41
– Gravats rupestres de Refet i sobre l'estat dels gravats del Mas de N'Olives (Torreblanca, Ponts).	
Per Jordi Pérez Conill	47
– 10 anys del Congrés Internacional de gravats. <i>Estat de la qüestió i noves aportacions.</i>	
Per Joan Ramon González Pérez, Coordinador del Congrés	57
– Contextualització arqueològica i significats dels gravats rupestres i cúpules.	
Per Joan Duch Mas	67
– Gravats en lloses d'estructures feneràries megalítiques al Solsonès.	
Per Josep Castany	81
– Sepulcres megalítics al Montsec.	
Per Jaume Camats Campabadal	97

- **Cupuliformes de Sant Esteve de la Sarga.**
Per Albert Fabrega i Jordi Pasques 117
- **Les Cadolles d'Artesa de Lleida, primera aproximació.**
Per Adolt Costafreda i Ramon Serra 123
- **La Balma Sepulcral de la Força i el Dolmen de Solsderiu.**
Assaig de l'imaginari de l'home prehistòric.
Per Miquel Torres Benet i Joan Tarragona 135
- **Un Jaciment arqueològic a la partida de les Gralles
(Almenar, El Segria).**
Per Josep Gallart, Josep Ribes i Joan Rovira 155
- **Refet Tema obert 1.** *Ocupació de l'Edat del Bronze Antic a Refet (Artesa de Segre) i algunes consideracions sobre la seva pauta d'assentament en el marc de l'Edat del Bronze a les valls del Segre i del Cinca.*
Per Jordi Pérez Conill 171
- **Refet Tema obert 2.** *Espai de culte i espai de ritual a l'assentament de Refet (Artesa de Segre-la Noguera).*
Per Miquel Torres Benet 201
- **Refet Tema obert 3.** *Primeres aproximacions a l'estudi dels cruciformes i elements cristianitzadors de Refet.*
Per Ramon I. Canyelles. 215
- **Crònica de la XXXIV Jornada de Treball del Grup de Recerques.**
Per Jordi Trullols, de l'Associació la Roureda 229

Edita

Grup de Recerques
de les Terres de Ponent

Co-edita

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Col·labora:

**Associació Cultural
La Roureda**

Museu d'Artesa de Segre

CONSELL COMARCAL DE L'URGELL

UNED